

Barnóczki Zsuzsa – Kante Awa – Szentirmai Éva – Tarrósy István

Kína előregedő társadalma – Belső kihívások, lehetséges megoldások

ABSZTRAKT

Kína a világ legnépesebb országa és a legnagyobb előregedő társadalom a világon. A kínai kormány 1979-ben vezetett be családtervezési programot, amelynek értelmében a többségi társadalmat alkotó han nemzetiségű párok számára egy gyermek vállalása volt megengedett. Az elmúlt majd négy évtizedben ez a rendelkezés érintetlen maradt. A program bevezetésekor Kína teljes népességének mindössze 5%-a volt 65 év feletti. Ez a szám napjainkra elérte 9%-ot, amely körülbelül 123 millió ember. Az eltelt időszakban a születések száma a felére csökkent, amelynek már jól látható jelei voltak az elmúlt két évtizedben, a munkaerő létszáma pedig csökkenni kezdett. 2015-ben a munkaképes korúak létszáma rekordnak számító 4,87 millió fővel csökkent, túllépve az azt megelőző évi 3,71 milliós nagyságrendet, ami összességében azt eredményezte, hogy egymást követő három évben (2013–15) folyamatosan csökkent a munkaképes lakosság létszáma, a Kínai Nemzeti Statisztikai Hivatal (Chinese National Bureau of Statistics) adatai szerint. Az öregedő társadalom lehet az első jele avagy egyik oka a gazdaság lassulásának, mert komoly munkaerő létszám csökkenést okozott, miközben a növekvő színvonalú átlagkeresetek csökkentik a versenyképességet más munkaerő intenzív országokkal szemben. Válaszként az alacsony termékenységre és az öregedő népességre a kínai kormány engedélyt adott a korábbi szabályozás megváltoztatására és bevezette a „2 gyermek politikát”, tehát engedélyezte két gyermek vállalását.

Az egyensúlyozás a gazdasági növekedés és az öregedő társadalom között szükségessé teszi a friss innovatív stratégiák, programok és politikai döntések alkalmazását a döntéshozóktól. Az öregedés egy újfajta problémakör, amellyel egyre több országnak kell már most vagy a jövőben szembesülnie. Ez az áttekintés megkísérli bemutatni és elemezni a kialakult helyzetet, a jövőbeni lehetőségeket, kritikai elemzést nyújtani a kínai kormány stratégiáiról, a szociális és strukturális akadályok leküzdéséről.

ABSTRACT

China is the world's most populous country and has the largest ageing population worldwide. The Chinese government implemented a family planning policy in 1979, ordering couples from China's ethnic Han majority to assume only one child. For 36 years the population control policy remained basically untouched. By the time the law was implemented, only five percent of the total population of China was at least 65 years of age. Today, this number has reached nine percent, which is around 123 million people. During that time, the birth rate had diminished which became visible in the past two decades and the labor pool started to shrink. In 2015, the working age population of China decreased by a record 4.87 million, much more down from the previous year's drop of 3.71 million, resulting in total the third-straight annual decline in the labor force, according to the Chinese National Bureau of Statistics (January, 2015). The ageing population of China may be a signal or one of the causes for the slowdown of economic growth because it resulted in a drop in productive labor force meanwhile the increasing average wage level is making China less competitive to other labor intensive countries. As an answer to the low fertility rate and the ageing society, the Chinese government permitted to change the previous regulation to "two child policy" allowing its people to have two children.

Balancing between ageing population and economic growth requires fresh and innovative strategies and policies from the administration. Ageing is a new challenge many countries are facing already or will face in the near future. This study aims to show and analyze the current situation, the future possibilities and provides a critical analysis of the strategies of the Chinese government, as well as to focus on the progress and the socio-structural obstacles.

Kulcsszavak: elöregedő társadalom, Kína, gazdasági növekedés, „egy gyerek politika”, születésszabályozás

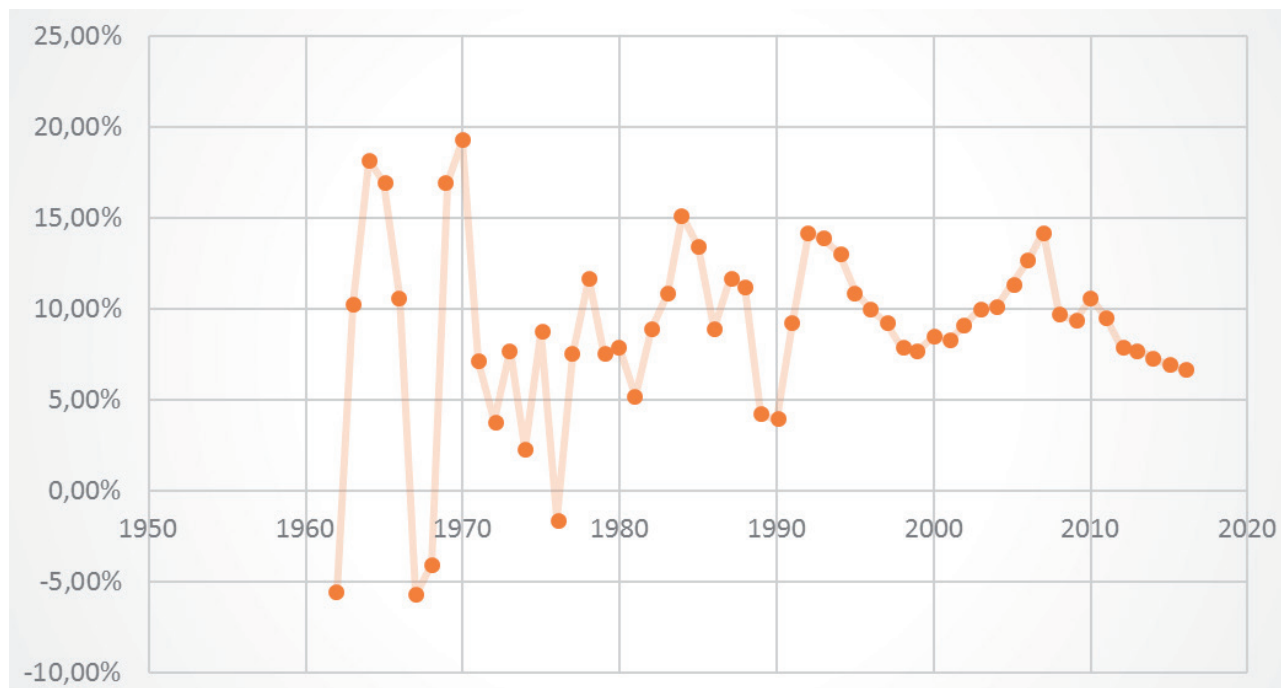
Keywords: ageing population, China, economic growth, one child policy, population control

BEVEZETÉS

A Kínai Népköztársaság az 1970-es évek végén reformokat hirdetett meg (*tengi reformok*)¹, szakított a szovjet-típusú tervgazdálkodással, és szocialista piacgazdaság kiépítésbe kezdett, amely a tervutasításos gazdaság és a piacgazdaság egyedülálló, kínai ötvözete. Az ország a reformok fokozatos bevezetésével és a piaci nyitással, markáns, több éven keresztül kétszámjegyű gazdasági növekedésen ment keresztül az elmúlt 25-30 évben.

1. ábra: GDP növekedés (%)

Figure 1: GDP growth (annual %)

Forrás/Source: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?cid=GPD_30&locations=CN

2012-ben, a makroadatokat tekintve, Japánt megelőzve a világ 2. legkiterjedtebb gazdaságává lépett elő az Egyesült Államok után.² Azonban az elmúlt években a tendencia lassulni látszik, többen a vészharangot is megkongatták a kínai gazdaság felett. Azzal együtt, hogy valóban jelentkeztek törésvonalak a mindezidáig megállíthatatlannak hitt kínai gazdasági gépezet burkolatán a kérdés az, hogy ezek a problémák valóban a kínai gazdasági csoda végét sejtetik vagy „csak” olyan kihívások, amelyekre a kínai kormányzat fel van készülve. A közelmúltban több javaslat is elhangzott a rendszer egyes elemeinek megújítására vonatkozóan. Ezek közül a legnagyobb visszhangja az aktív születésszabályozás felülvizsgálatának, valamint a nyugdíjreformnak volt. E tanulmány röviden áttekinti, hogy a tervezett és a már bevezetett reformok milyen változásokat okoznak a kínai gazdasági és a mindennapi életben. Célkitűzése bemutatni, hogy milyen folyamatok játszódnak le a kínai társada-

¹ Ahogyan Polonyi Péter fogalmazta meg: „Ismét hitet tettek a »négy modernizálás« – az ipar, a mezőgazdaság, a tudomány és a honvédelem korszerűsítése – mellett, amelynek irányvonalát először 1975-ben fogalmazták meg.” (Polonyi 1994: 244) „Deng [Teng] visszatérésének kiemelkedő pillanatát 1978. decemberben az jelentette, amikor a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottságának plénuma előtt meghirdette azt a jelszót, amely aztán későbbi politikáját jellemezte: »reform és nyitás«.” (KISSINGER 2014: 355)

² GDP mértéke 16,2 T \$ az USA-ban és 11,2 T \$ Kínában a Bloomberg kimutatása alapján. (<https://www.bloomberg.com/graphics/2016-us-vs-china-economy/> utolsó letöltés ideje: 2018. február 26. 22:53)

lomban, reflektálva a népességi adatokra, az évek során a nemek arányában végbemenő változásokra, a területi megoszlások figyelembe vételével a születési és halálozási arányok alakulására, valamint a születésszabályozás bevezetésének következményeire.

Az emelkedő gazdasági fejlettség és a létbiztonság növekedése, a születésszabályozás gazdasági szemszögből vizsgált negatív hatása, a legtöbb fejlett országhoz hasonlóan Kínát is előregedő társadalommá tette. Az ezzel kapcsolatos kihívások ma már világosan kirajzolódnak. Miközben az elemzés a megfelelő válaszok meglétét keresi az egyes problémákhoz kapcsolódóan, igyekszik láttatni a régióként eltérő kérdéseket, amelyek egyértelműen az ország méretéből, lakosságának egyenlőtlen elhelyezkedéséből adódóan fogalmazhatók meg. A kihívások közül talán az egyik legtöbb fejtörést a nyugdíjrendszer megfelelő működtetése és átalakítása okozza. A cikk ezzel kapcsolatban is összefoglalja a fontosabb trendeket.

1. DEMOGRÁFIA, SZOCIÁLIS, TÁRSADALMI PROBLÉMÁK

1.1. Népességadatok

Kína az 1,384 milliárdos lélekszámával, Indiát is maga mögé utasítva első helyen szerepel az országok népesség szerinti listáján.³ Az emberiség 18,57%-át Kína adja. Az ország területe 31 tartományi jogú egységre tagozódik, amelyek közül 4 tartományi jogú város, 5 pedig autonóm régiónak számít. Hong Kong és Makaó pedig különleges közigazgatású területek, amelyek létrehozására az 1982-es alkotmány 31. cikkelye adott lehetőséget. (LAUTERPACHT, E., GREENWOOD, C. J., 1999: 394) Ennek értelmében mindkét területnek saját alaptörvénye van, amely nagyfokú autonómiát biztosít, így bár Kínához tartoznak, azaz külpolitikájában és nemzetvédelmében hozzá igazodnak, ám önálló politikai, jogi, gazdasági és pénzügyi intézményekkel rendelkeznek.⁴

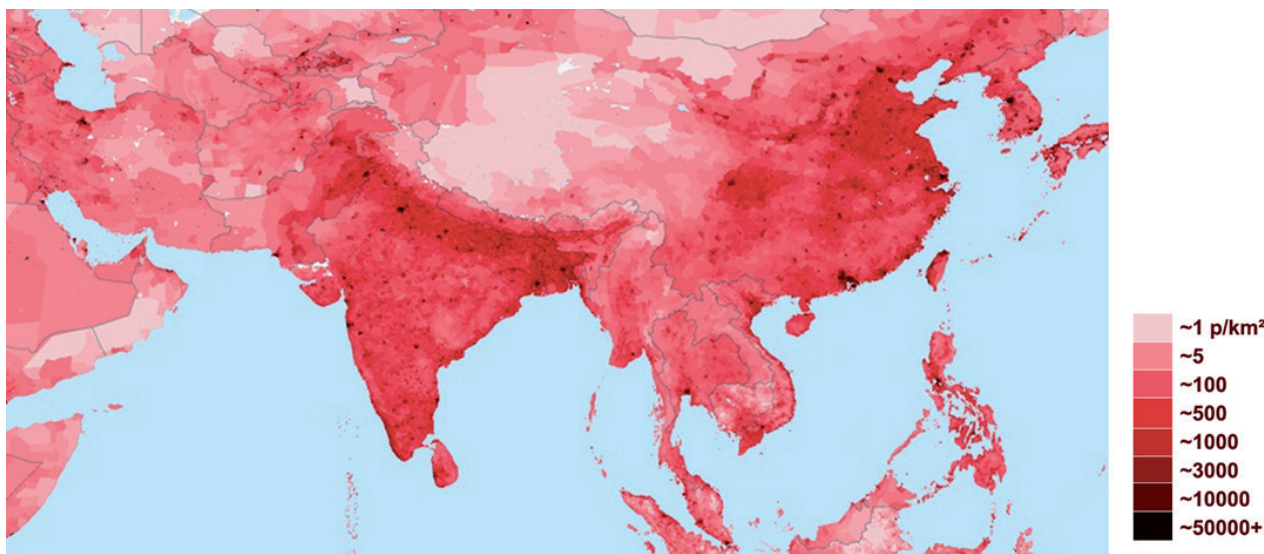
Az országban a népesség eloszlása egyenlőtlen, ami azt jelenti, hogy Nyugat-Kínában, ahol hegységek és szélsőséges éghajlatú fennsíkok és sivatagi-félsivatagi medencék találhatóak, a lakosság csekély része lakik, ami számokban kimutatva 5-6% körüli. Ezzel szemben a keleti részek egyes területein a népsűrűség meghaladhatja az 1000 fő/km²-t is.

³ Ez 2018. július 1-i adat a <https://www.census.gov/popclock/> szerint.

⁴ <http://www.china.org.cn/english/features/china/203730.htm> (utolsó letöltés dátuma: 2018. február 25. 13:14)

2. ábra: Kína népsűrűség térkép

Figure 2: Population density map of China

Forrás/Source: <http://nepesseg.population.city/kina/>

Mao Ce-tung idejében korlátozták a városok és a falvak közötti népességmozgást, a halálát követő változásoknak köszönhetően – többek közt a parasztoknak nyújtott állami támogatások megszűnésével –, 1996-tól felgyorsult a városiasodás folyamata.⁵ Míg 1980-ban kevesebb, mint 200 millió városlakója volt Kínának, addigra 2011-ben a városi népesség már elérte a 691 milliót, ami az összlakosság 51%-át jelentette.⁶ A népességvándorlásnak és az alacsony béreknek köszönhetően a városokban, ezáltal „nyomornegyedek”, zsúfolt munkásszállások alakultak ki, ahol a lakosság egy jelentős része koncentrálódik. Kína nagyvárosai közül Peking és Sanghaj is ún. „megavárossá” nőtte ki magát a belső migrációnak köszönhetően.

A „megavárosok” mellett mindenképp említést kell tennünk az ún. szellemvárosokról is, amelyek Vörös Z., 2014 cikkébe olvasottak szerint már a 2010-es évek közepén közel 200 millió embernek nyújthattak volna otthont, a már felépített és üresen álló 64 millió lakásban. Az eredeti elképzelések szerint az urbanizációs folyamatok következményeként ezen városok folyamatosan töltődtek volna fel, azonban annak bekövetkeztéig csupán turistalátványosságként funkcionálnak.

1.2. Születésszabályozás előzményei és következményei

A túlnépesedés Kína számára mindig meghatározó kihívást jelentett. A növekvő népességet ugyanis élelmezni kell és mivel Kína nem rendelkezik megfelelő mennyiségű mezőgazdasági területtel, a folyamatosan gyarapodó populáció ellátására, a művelésbe vont földterületek egy idő után már nem képesek biztosítani a lakosság élelmiszerrel történő ellátását. A népesség számának befolyásolása ezért kulcsfontosságú kérdés Kína mindenkori vezetése számára. A népesség kormányzati eszközökkel történő kikényszerített szabályozása viszont számos nem várt, visszafordíthatatlan következménnyel jár és az országban sokáig ismeretlen, meg nem tapasztalt folyamatokat katalizál.

⁵ http://www.ksh.hu/szamlap/barangol_cn.html (utolsó letöltés dátuma: 2018. február 25.13:15)

⁶ <http://ofi.hu/130-millios-megava-ros-epul-pekings-korul> (utolsó letöltés dátuma: 2018. február 25. 13:16)

A születésszabályozás politikai szintre való emelését jelentette az 1979-ben bevezetett „tervezett születési politika”, amely az „egy gyermek politika” (vagy egygyermekes politika) néven vált ismertté világszerte. Egy családban csak egy gyermek felnevelését engedélyezte a kormány és a már korábban is létező fogamzásgátlás támogatása is újabb lendületet kapott. A születésszabályozás fő irányelve a késői házasságkötés és gyermekvállalás, a kevesebb, de egészségesebb gyermek. Az ideális családtípust bemutató, nyilvános helyeken elhelyezett plakátok mellett anyagilag is ösztönözték az embereket az egygyermekes törvény betartására – illetve inkább anyagilag büntették őket a törvény be nem tartása esetén. Az egy gyermeket vállalók a gyermek 14 éves koráig 13. havi fizetést kaptak.

A születésszabályozás egész Kínára kiterjedt, de tartományi szinten eltérések is lehettek annak betartatásában, valamint bizonyos esetekben egyes családok, illetve kisebbségek engedményt kaphattak és több gyermeket vállalhattak. Vidéken, lánygyermek születése esetén engedélyezhették egy következő gyermek vállalását, abban a reményben, hogy a következő fiú lesz és segít családjának a gazdálkodásban. A nem a többségi, han-kínai nemzetséghez tartozó kisebbségeknél, több gyermek vállalását is eltűrte a vezetés. Ujgur és tibeti családoknál városban kettő, falvakban négy gyermek vállalását is megtűrte a Kínai Kommunista Párt.

A nyolcvanas évek végétől a törvény szigora kissé enyhülni látszott. Amennyiben a szülők egyedi gyermekek voltak – tehát szüleik betartották az egygyermekes kötelező modellt – akkor nekik már lehetőségük nyílt két gyermeket vállalni. Továbbá fogyatékos gyermek születése esetén, egy következő gyermek megszületése engedélyezett a család számára. A vis maior – földrengés és egyéb természeti katasztrófák – események esetén a gyermeküket elvesztett családok – eseti engedményként – újra gyermeket vállalhattak.

A népesség szabályozásának kormányzati eszközökkel való kikényszerítése durván sértette a kínai emberek magánélethez való jogát. A több gyermeket vállaló családok bírságot kaptak és az élet és munkahely számos területén hátrányosan megkülönböztették őket a Kínai Kommunista Párt elvárásainak be nem tartása okán. Jelentősen megnőtt az országban az abortuszok száma. A szabályok betartatását a közigazgatási szervek is nyomtatékosan ellenőrizték. A pszichés ráhatáson kívül – miszerint az egynél több gyermeket vállaló családok nem felelős tagjai a kínai társadalomnak – a „tervezett születési politika”, betartásért járó jutalmazások és a be nem tartásért járó elvonások és büntetések nagyrésze gazdasági jellegű volt. Munkahelyi jutalomelvonás, pénzbírság, kedvezményes oktatás és egyéb szociális ellátások csökkentése, megvonása szerepelt a büntetések tárházában a nyilvános megszégyenítésen kívül. A kínai egészségügyi ügynökség tájékoztatása szerint 400 millió gyermek nem született meg a családtervezési politika „sikerességének” következményeként, így jelentős lépéseket tettek a túlnépesedési folyamat megfékezésében. A hivatalos WHO Project statisztika szerint 1979-ben az egygyermekes politika bevezetése után 7,9 millió terhességmegszakítást végeztek, majd ez a szám 1983-ban elérte a 14,4 milliót, melyet 1989-re 10,6 millióra csökkentettek⁷. A kínai Egészségügyi és Családtervezési Bizottság 2015-ben kiadott jelentése értelmében évente közel tizenhárom millió művi terhességmegszakítást végeznek az országban.⁸

⁷ <http://www.un.org/esa/population/publications/abortion/profiles.htm> (utolsó letöltés: 2018. március 3. 13:29)

⁸ <https://www.cnsnews.com/news/article/penny-starr/state-dept-human-rights-report-estimated-23-million-abortion-china-last> (utolsó letöltés: 2018. március 3. 13:30)

Számos család, aki egy gyereknél többre vágyott, próbálta kijátszani a törvényeket. Sok esetben a második gyermek létezését titokban tartották – erre nagyszintű vidéken volt lehetőség –, így nem is regisztrálták létezését, azaz hivatalosan a titokban született és nem regisztrált gyermekek nem is léteznek. Az ilyen nem regisztrált gyermekek, papírok és hivatalos nyilvántartás hiányában nem részesülnek szociális ellátásban és hivatalos oktatásban sem. Számuk regisztráció hiányában nem megbecsülhető. A természetes népszaporulat mesterséges eszközökkel való befolyásolása azonban számos új jelenség megjelenéséhez vezetett. Az ultrahangos vizsgálatok elterjedésével és rutinná válásával a születendő magzat neme már méhen belül megállapíthatóvá vált.

A közelmúltban azonban egy új jelenség is megfigyelhető a kínai társadalomban: egyre emelkedik azon városi családoknak a száma, amelyek a születésszabályozási törvény ellenére két, sőt három gyermeket is nevelnek. A gazdag kínai polgárok kezdik felismerni, hogy növekvő gazdagságuk nemcsak életüket teszi sokkal kényelmesebbé, de lehetővé teszi számukra azt is, hogy felülbírálják az állam családszabályozási előírásait is.

SALÁT G., 2012 szerint a kínai családban hagyományosan a fiú számít teljes értékű gyereknek, a lányoknak nincs túl nagy értékük. A lányok férjhez menetelükkel kikerülnek eredeti családjukból és életük hátralevő részében férjük családjához tartoznak: például apósukat és anyósukat kell gondozniuk.

A kényszerből csupán egy gyermeket vállaló családok így sok esetben a fiú magzat megtartása és a lány magzat elvetetése mellett döntöttek. A fiú preferencia miatt a megszületett gyermekek nemi aránya eltér a kívánatos 50-50 %-tól – a fiúk javára –, ami hosszú távon komoly következményekkel járhat.

TÁLAS B., 2009 vizsgálatai szerint a férfiak és nők aránya 1978–2006 között látszólag nem változott, az egész társadalmat tekintve 2006-ban 100 nőre 106 férfi jutott, de a 0-4 éves korosztályban ez a szám már 100:126-at mutat. A számsorok alapján levonható az a következtetés, hogy minden ötödik kínai férfi pár nélkül marad két évtized távlatában és már jelenleg is kevesebb a nő a fiatal felnőttek számát tekintve. A nemek arányának torzulása számos társadalmi feszültség forrásává válhat a közeljövőben.

FONG, V. L., 2002 állítása szerint azonban a nemi arányok eltolódása akár még kedvezőleg is hathat a nők szerepének megítélésében. Az egyke lányokat nevelő családok ugyanis magas – a fiúknak nyújtott oktatással egyenértékű – szintű oktatást biztosítanak lányaiknak, így sok egyetem „elnőiesedik”, a lányok hátrányos megítélése pedig jelentősen csökken. Ez a tendencia pedig hosszútávon a fiúgyermekek viszonylagos vezető pozíciójának visszaeséséhez vezethet. A születésszámok drasztikus lecsökkentése viszont a társadalom előregedését katalizálta.

Kína töretlen gazdasági fejlődésének következményeként az életszínvonal nőtt az országban, a születéskori várható átlagos élettartam jelentősen megemelkedett, ezzel párhuzamosan a születések száma a kormányzati politika következményeként jelentősen lecsökkent. A munkaképes korban levő korosztálynak egyre magasabb számú idős – a munkavégzés szempontjából inaktív – embert kell eltartania. A kínai családok – a klasszikus családmodell szerint – hagyományosan otthon gondoskodnak idős családtagjaikról. Több gyermek esetén az idős szülőkről és nagyszülőkről való gondoskodás megoszlik a gyermekek között. A mesterségesen kikényszerített egygyermekes családmodell viszont nagy terheket ró az „egykékre”, akiknek egyedül kell ellátniuk inaktív családtagjaik támogatását,

ápolását, miközben munkahelyükön is teljesíteni kell. A jelenséget a „4-2-1 problémának” nevezték el. (QUANBAO, J. – SÁNCHEZ – BARRICARTE, J. J., 2011) Azaz egy munkaképes korú kínai ember, aki az egygyermekes családmódelbe született, el kell, hogy tartsa 2 szülőjét és 4 nagyszülőjét. Azaz 1 aktív dolgozó minimum 6 inaktív dolgozó eltartásáról gondoskodik, amennyiben még nincs saját családja. A dolgozó korosztályra tehát többszörös teher hárul. Nemcsak a gazdaság versenyképessége miatt jelent gondot a dolgozó korosztály létszámának fokozatos csökkenése, hanem az idős emberek eltartása miatt is. A WHO előrejelzése szerint Kína népességének 35%-a 60 éven felüli lenne 2050-re, abban az esetben, ha az az egygyermekes politika tovább folytatódna. (VÉRTESY L., 2016)

Az idős korba lépő korosztályokat nem tudják pótolni az aktív (*munkaképes*) korba lépő korosztályok. A Kínai Nemzeti Statisztikai Hivatal (National Bureau of Statistics of China, NBS) (2016) adatai alapján 15–64 éves korosztály részaránya már 2010 óta csökkenő tendenciát mutat.⁹ Az előrejelzések a 2020-as évekre a teljes aktív korú népességre is hasonló tendenciát valószínűsítene. Néhány éven belül pedig nem lenne elég munkaerő, ami a gazdaságot működtetné. Az eddigi családtervezési politika revíziója tehát sürgetővé vált Kínában. A Kínai Kommunista Párt felismerve a problémát 2016-tól tovább lazított népességsökkentést célzó politikáján és hivatalosan is két gyermek vállalását engedélyezte a kínai családoknak. Kína életében tehát egy új fejezet kezdődött a „két gyermek” kormányzati politika bevezetésével a 2016-os évtől. A kérdés az, hogy időben történt-e a változtatás? Az egykeként felnövő gyerekek milliói vajon milyen sikerrel tudják kivenni a részüket a növekvő munkaerő igény kielégítésére, hosszú távú válaszként adott új gyermekvállalási reformból. A kérdések fájóan aktuálisak, hiszen a gazdasági növekedés szinten tartása a cél és Kína nem akar erről lemondani. Azonban minden ilyen változtatás, előre nehezen megjósolható jövőt sejtet.

2. ELŐREGEDŐ TÁRSADALOM

Ahogy az előző részben is bemutattuk, azzal, hogy az 1970-es években korlátozták a születendő gyermekek számát, hosszú távon komoly társadalmi problémákat eredményezett a kínai nép számára, amelynek első jelei már most megmutatkoznak. Ha jobban megvizsgáljuk az 1978 és 2016 közötti mutatószámokat, amelyet a Kínai Statisztikai Hivatal (NBS) hozott nyilvánosságra a 2016-os év során, látható, hogy 18,25%-ról 12,95%-re csökkent a születési arányszám, azaz összességében 5,3%-kal kevesebb a születések száma, a halálozási arányszámok ugyanakkor 0,84%-kal nőttek.

1. táblázat: Népesség és foglalkoztatás változásai

Table 1: Changes in Population and Employment

	1978	2000	2013	2014	2016
Születési arány (‰)	18,25	14,03	12,08	12,37	12,95
Halálozási arány (‰)	6,25	6,45	7,16	7,16	7,09
Természetes szaporulat (‰)	12	7,58	4,92	5,21	5,86
Teljes függőségi arány (%)		42,6	35,3	36,2	37,9
Gyermekekori függőségi arány (%)		32,6	22,2	22,5	22,9
Időskori függőségi arány (%)		9,9	13,1	13,7	15

Forrás/Source: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2017/indexeh.htm>

⁹ <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2016/indexeh.htm> (utolsó letöltés: 2018. március 3. 13:31)

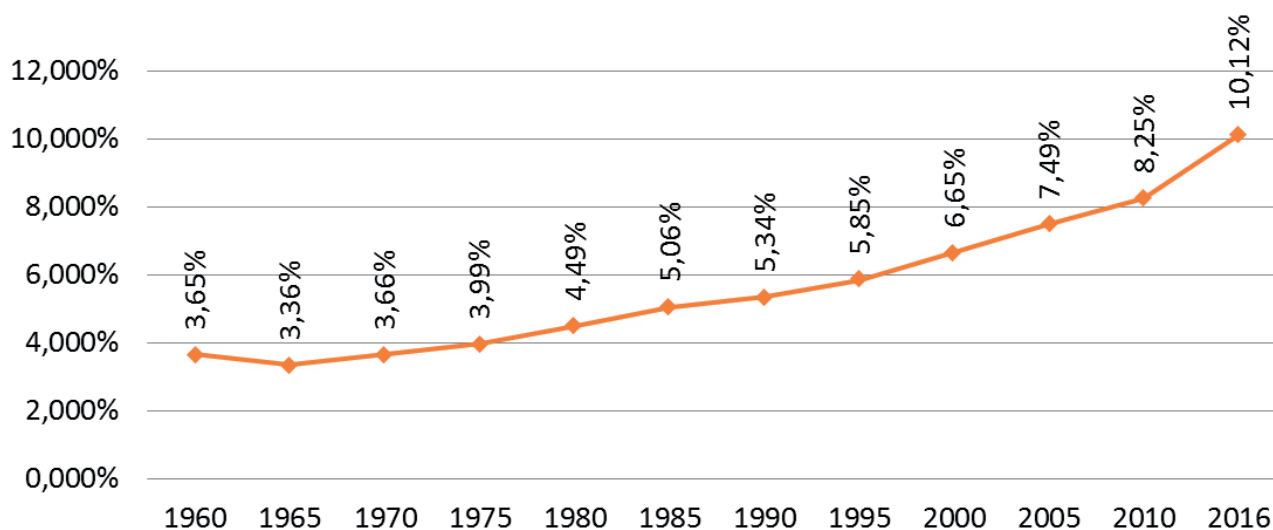
Az árnyaltabb kép eléréséhez vizsgálhatjuk a függőségi arányokat is, amelyek segítségével a függő helyzetben lévő, más szóval eltartásra szoruló korcsoportoknak a produktív népességhez való viszonyát kapjuk meg. Két csoportot szokás vizsgálni, egyrészt a gyermekkoriakat, azaz a 0 és 15 év közöttieket, valamint az öregkorúakat, azaz a 65 év felettieket. A 1. táblázat adatai alapján megerősíthetjük, hogy a 2016-ra a gyermekek aránya csökkenő tendenciát jelez, hiszen 2000-ben mért 32,6%-ról 22,9%-ra változott, megerősítve ezzel a csökkenő születési arányszámot. Ezzel szemben az öregkori függőségi arányszám 9,9%-ról 15%-ra emelkedett, ami jól mutatja az időskorúak számának emelkedését a dolgozó népesség számához képest.

Összegezve a teljes függőségi ráta a 2000. évi 42,6%-hoz képest csökkent, hiszen 2016-ban annak értéke 37,9%. Ez azt jelenti, hogy az cselekvő dolgozói rétegtől arányaiban kevesebb ember függ. Az viszont elgondolkodtató tény, hogy az időskorúak száma emelkedett, akik koruknál fogva várhatóan nem lesznek munkaképesek, illetve a gyermekek száma csökkent, akik néhány éven belül munkába állhatnak majd.

Ezen kérdéskört a lakosságszám-növekedés lassulásának mérőszáma is tükrözi, hiszen az 1978-ban megállapított 12%-hoz képest, 2016-ban már csak 5,86%-kal nőtt a népesség, ami azt jelenti, hogy amennyiben nem történik változás, úgy hosszú távon számolhatunk a népesség csökkenésével is, amely további kihívásokat jelent majd Kína számára.

3. ábra: 65 év felettiek aránya

Figure 3: Proportion of people over the age of 65

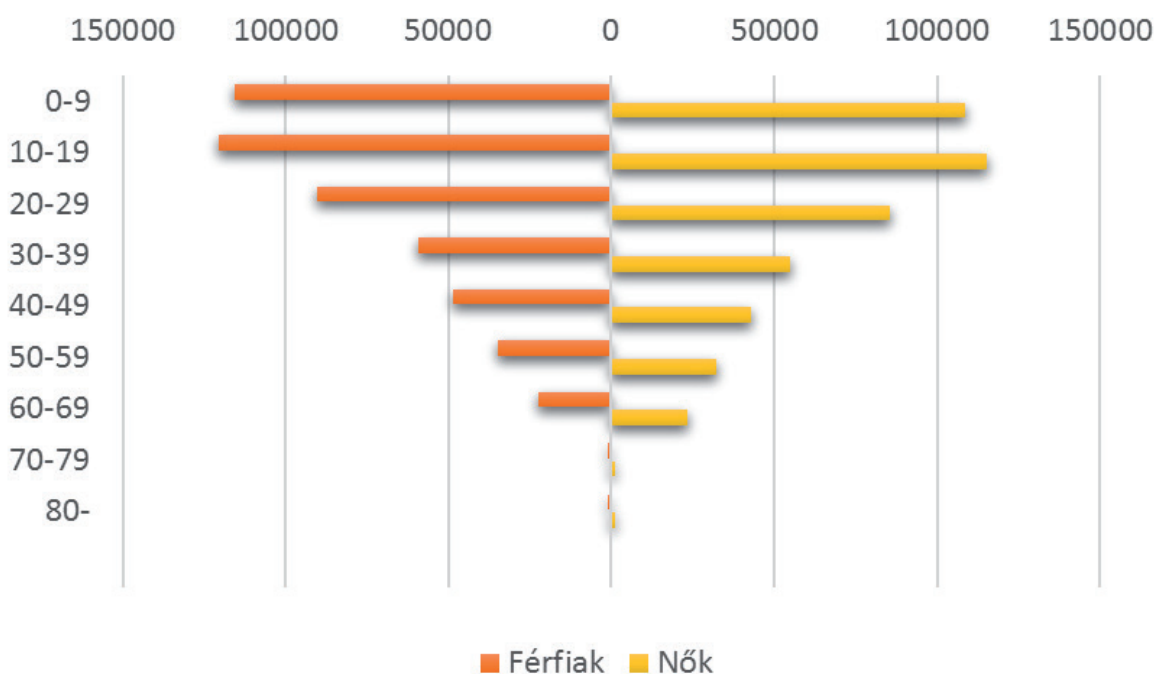
Forrás/Source: <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.65UP.TO.ZS?locations=CN>

Ha ez még mindig nem lenne elegendő ahhoz, hogy belássuk, Kína esetében előregedő társadalomról beszélhetünk, akkor vizsgáljuk meg a Világbank adatbázisában is fellelhető információkat, azaz 65. életévét betöltött kínaiak számát a teljes népességhez viszonyítva. A 4. ábra képes szemléltetni, hogy e korosztály létszáma folyamatosan növekszik. Az előzőekben vizsgált időintervallumot alapul véve, 2016-ban már 10,12% az arány, míg 1978-ban mindösszesen 4,29% volt.

A várható élettartam vizsgálatánál ugyancsak növekvő tendenciát fedezhetünk fel. A nők esetében 1978-ban 67,259 év volt, 2015-ben azonban már 10,408 évvel magasabb életkort éltek meg, azaz 77,667 évet.¹⁰ A férfiak születéskori várható élettartama hasonlóképp alakult, azaz 1978-ban 64,481 év volt, míg 2015-ben 74,641 évre emelkedett.¹¹ Így mindenképp fontos kezelni az új helyzetet, hiszen ez azt jelenti, az eltartottak száma folyamatosan növekszik és azon évek száma is, míg függnek a cselekvőképes korosztálytól. Azonban érdemes összességében is vizsgálni a lakosságot. Azaz hogyan oszlik meg az egyes életszakaszok közötti emberszám. Ha alaposan tanulmányozzuk az 1980-as évet ábrázoló Kínát, mint nemzetet feldolgozó korfát, akkor láthatjuk, hogy a szegény országokra jellemző típusjegyeket hordozza, azaz széles alapokon nyugszik, amely felfelé gyorsan keskenyedik.

4. ábra: A népesség kor szerinti eloszlása 1980-ban (ezer fő)

Figure 4: Population age distribution in 1980 (thousands of people)

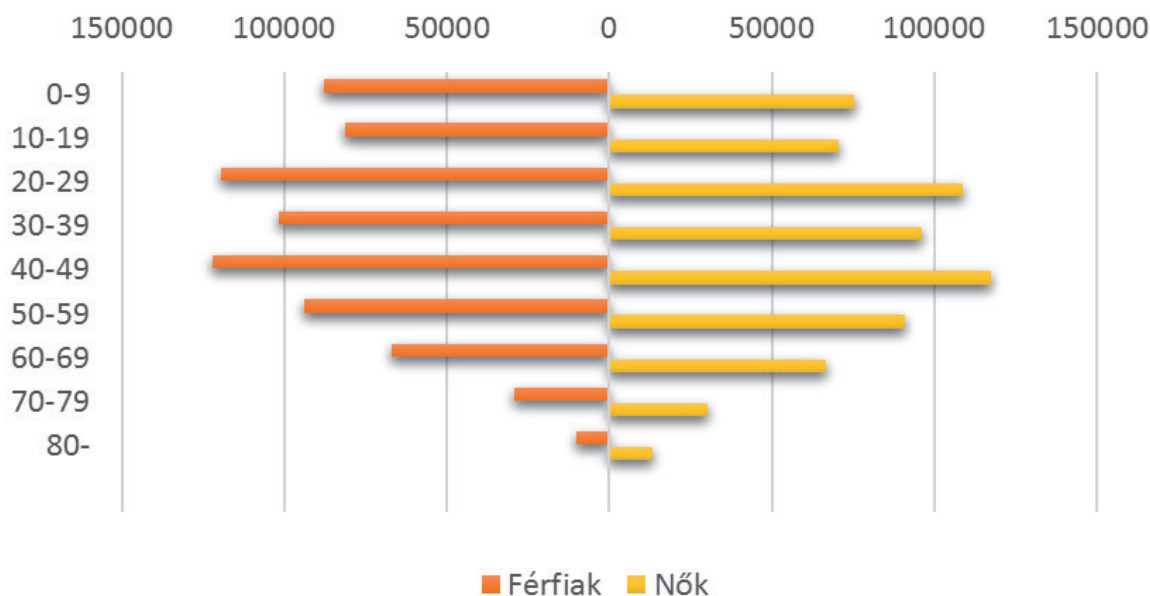

Forrás/Source: <https://www.populationpyramid.net/china/1980/>

¹⁰ <http://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.FE.IN?locations=CN> (utolsó letöltés dátuma: 2018. február 25. 13:18)

¹¹ <http://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.MA.IN?locations=CN> (utolsó letöltés dátuma: 2018. február 25. 13:19)

5. ábra: A népesség kor szerinti eloszlása 2016-ban (ezer fő)
Figure 5: Population age distribution in 2016 (thousands of people)

Forrás/Source: <https://www.populationpyramid.net/china/2016/>

Összehasonlítva az 1980-as és 2016-os adatokat láthatjuk, hogy a középkorúak és az időskorúak számához viszonyítva egyre kevesebb fiatalkorú van, ami által felvetődik a kérdés, hogyan lesz képes ennyi fiatal fenntartani a nyugdíjrendszert. Mennyire áll biztos lábakon az érvényben lévő védőháló az időskorúaknak és milyen reformok szükségesek a problémamentes nyugdíjas évekhez?

A nyugdíjkorhatár napjaink Kínájában a férfiak esetében 60 év, nőknél pedig különbséget tesznek azok alapján, hogy hol dolgozott, azaz ha köztisztviselő volt vagy állami vállalatnál dolgozott, akkor 55 év, egyéb esetekben pedig 50 év.¹²

Mindenképp említést érdemel, hogy Kínában a városi és vidéki területek között, a különböző régiók és a különböző csoportok között igen nagy eltérések lehetnek és vannak a szociális védőháló tekintetében. Azonban a végső cél az lenne, hogy az összes kínai állampolgár számára univerzális típusú alapellátási biztosítási rendszert hozzanak létre, amelynek megvalósítása fokozatosan megoldható. (MA, L., 2018)

A fentebb bemutatott indikátorok jól jelzik, hogy Kínának számolnia kell a demográfiai öregeddéssel. Ám látva az emberek hozzáállását, érdemes megjegyezni, ez nem káros folyamat. Ez egy népességfejlődési tendencia, amely tartalmaz újszerű kihívásokat az egész társadalom számára, legyen szó alkalmazkodásról, avagy gazdasági kérdésekről. Megoldandó feladat lehet az időskorúak munkavégzése és ezzel együtt a munkavállalói aktív életkor meghosszabbítása, amelyhez szorosan kapcsolódik a felnőttképzés, illetve a munkáltatók által nyújtott képzési hajlandóság és lehetőség.

Emellett számos gazdasági következménnyel is számolnunk kell, hiszen ha másképp nem megoldható a nyugdíj-kérdés emelni kell a munkavállalók által fizetett járulékokat, mivel az új rendszerben elviekben egy felosztó-kirovó elven működő alapot terveztek, növekedhet a munkanélküliség egyes régiókban, míg másokban túlzott munkaerő-kínálat léphet fel. Romolhat a társadalombiztosítási

¹² <http://www.reuters.com/article/us-china-labour-retirement-idUSKCN0W1077> (utolsó letöltés dátuma: 2018. február 25. 13:20)

ellátás, illetve a külföldi tőke beáramlását is csökkentheti, ami pedig a versenyképesség romlásához vezethet.

Társadalmi következményként pedig kiemelendő az előregedés, valamint ennek következményeként a népesség csökkenésével is számolnunk kell hosszabb távon, illetve az időskori elszegényedés megoldása is kihívásként áll a kínai társadalom előtt.

3. MUNKAÜGYI KIHÍVÁSOK

3.1. A belső migráció és a hukou rendszer

Kína vonatkozásában, bár úgy tűnhet, mintha a nemzetközi migráció lenne hangsúlyos, de valójában az ország határain belüli migráció mértéke sokkal jelentősebb. A vándorlás a rurális térségekből az urbanus térségekbe, illetve a belső területekről a keleti partok irányába zajlik.

A belső migráció nem újkeletű jelenség. Az 1950-es években már beszélhettünk erről a folyamatról, ugyanakkor a 2000-es évek migrációs folyamatainak mozgatórugói már alapvetően megváltoztak. Míg a korábbi évtizedekben a migrációs folyamatok iránya vidékről a városba, illetve városból a vidékre a politikai érdekek mentén változott, az utóbbi években a politikai érdekek helyett a gazdasági érdekek mentén, mint például a munkalehetőség, az életszínvonal javítása tereli a vidéki munkavállalókat a nyugati világ fejlettebb térségeinek városai, valamint Kínán belül a keleti–délkeleti partok nagyvárosai felé.

Kínában a migrációs folyamatokat szabályozni szükséges, hiszen egy tömeges el-, illetve bevándorlás vállalhatatlan feladatokat róna a befogadó területekre. Ez a legfőbb oka annak, hogy Kínának szabályoznia kell a munkaerő szabad áramlását, a letelepedés szabad megválasztásának lehetőségét.

Az 1978-as gazdasági átalakulás előtt a vándorlás irányát a Kínai Népköztársaság államapparátusa formálta, kormányzati stratégiai-gazdasági döntések alapján. Az ipari termelés több mint kétharmada a keleti part menti vidékekre koncentrálódott, ezt az egyensúlytalanságot próbálták öt éves terveken keresztül a belső és nyugati régiók fejlesztésével kiküszöbölni.

A népességmozgás szabályozására vezették be az ún. hukou rendszert, amelynek lényege, hogy minden állampolgárt regisztrálni kell a születési helyén, vidéki vagy városi polgárként (*mezőgazdasági, illetve nem mezőgazdasági státusz*). Eszerint haláláig mindenkinek ott kell élnie ahol született, a vidékiek nem válhattak városi státuszra. A hukou rendszerben a városiakról a tanvej (*egység, munkahely*) gondoskodott, amely többek között kiterjedt az élelmiszerellátásra, egészségügyi szolgáltatásokra, nyugdíj és más járulékokra, ingyenes alap- és középfokú oktatásra. Ezzel szemben a vidékiek ellátásáról a kommunák gondoskodtak, amelyek azonban nem voltak képesek a városiakok részére nyújtott szolgáltatásokat a falusiak részére biztosítani.

A reformok után a regisztrációs rendszer ellenére nőtt a vidéki lakosság városokba áramlása. A vándorlás okai között nagy jelentősége van a külföldi működőtőke befektetéseknek a keleti part menti területekre. A beruházások új munkahelyet teremtettek, amelyek ellátására szükség volt a nyugati területekről érkező munkásokra is. A 2000-es években a kormányzati politikában is változás állt be, megkezdődött a migrációs politika felülvizsgálata. Megfogalmazódott az egységes munkaerőpiac igénye a munkaerő-regisztráció, a hukou rendszer reformja.

A kisebb városokban 2006 óta szabad a letelepedés, ha a migránsnak van munkahelye, ugyanakkor a nagyvárosokban továbbra is erőteljes korlátokat állítanak a beáramló munkaerő letelepedése elé. A migránsoknak két típusa különböztethető meg. Kisebb részük általában a gazdag, képzett városi lakosok rokonai, akik hukout változtatnak, megszerezve ugyanazokat a jogokat és juttatásokat, mint a városlakók. Kínában őket tartják hivatalosan migránsoknak. A migránsok nagyobb, hukou-val nem rendelkező része munkát vállalhat ugyan a nagyvárosokban, azonban a városban lakhelyregisztrációval továbbra sem rendelkezik, ezért a városiak számára juttatott támogatásokban nem részesülhet. Ezt a csoportot „áramló népességnek” (*floating population*) nevezik.

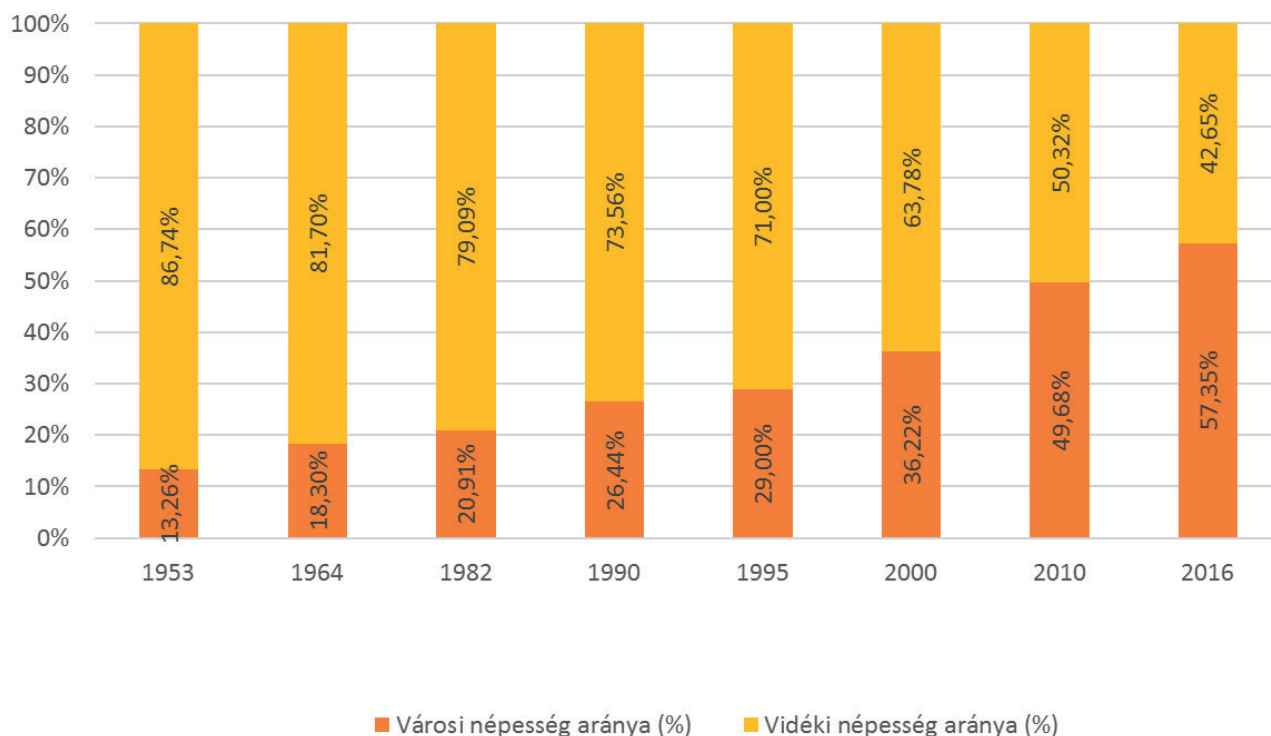
A migránsok egyes gazdasági szektorokban gyakran többet vállalnak, dolgoznak, mint a helyi városi munkaerő, elvégeznek olyan munkákat is, amelyet a helyiek nem vállalnak, mindezt szociális juttatások, egészségügyi szolgáltatások igénybevételének lehetősége nélkül. Betegség, baleset esetén ezek a migránsok nem képesek igénybe venni a fizetős szolgáltatásokat, így nagyon gyakran maradnak ellátatlanul és akkor fordulnak csak orvoshoz, amikor már túl késő, nem beszélve arról, hogy a fertőző betegségeik súlyos veszélyeket hordoznak magukban. (KAJDI L., 2013) A migránsokat ugyanakkor nehéz integrálni az egészségügyi rendszerbe, mivel jelentős részük bejelentés nélkül dolgozik és ez az állapot a munkaadók számára is megfelelő, mivel a bejelentések számának növekedése megemelné a munkaerő költségét, amely csökkentené a foglalkoztatottságot. A másik alapvető ok a jogosultság kiterjesztése ellen, hogy ez esetben a vidékiek betegség esetén bejelentkeznenek migránsként a városokba és az ellehetetlenítené a városi egészségügyi rendszert.

Az 1980-as évek végétől fokozatosan enyhítették a vidékről városba történő migrációra vonatkozó intézkedéseket, amelynek következtében az 1990-ben mért 21,35 milliőról, a 2010-es kimutatások alapján már közel 155 millió vidékről érkezett munkaerőt alkalmaztak a városokban, amely a becslések szerint az összmunkaerő 70-80%-át tették ki az olyan nagy gyártóközpontokban, mint például Shenzhen. (CHAN, K. W., 2013) 2015-ben pedig a belső migrációs szám 253 millió főre emelkedett.¹³ (ZHAO, L. – LIU, S. – ZHANG, W., 2018)

A migránsok a városban megtermelt jövedelmük egy jelentős részét, legalább 60%-át hazaküldik (Murphy, R., 2006), amely alapvető fontosságú az elmaradott területeken élő családok számára. Egy 2003-ban készített tanulmány (HUANG, P. – ZHAN, Sh., 2008) bemutatta, hogy a vidéki jövedelmek közel 20%-át a hazautalt pénzek jelentik. Ugyanakkor ez az arány területenként eltérő lehet, hiszen Miaogu-ból legtöbben Peking, Tianjin avagy Fujian városába mennek, hogy munkát szerezzenek maguknak. 2009-ben a Miaogu-i migránsok hazautalt összege a vidék bevételének 61%-át tette ki. (SUN, L., 2018) Ebből adódóan a szegényebb régiókban lévő helyi önkormányzatok támogatják az elvándorlást. A hazautalt összegek egy jelentős részével a migránsok a szüleiket segítik, míg a másik hányaddal a feleséget, amennyiben van. A migránsok szüleiket több ok miatt is támogatják. Egyrészt, mert a családi, szülő-gyermek kapcsolat rendkívül fontos, a szülők-nagyszülők ellátásának kötelezettsége kínai hagyomány, másrészt, míg a migráns távol van, a nagyszülők vigyáznak a gyerekekre, művelik a migráns földjét.

¹³ A kínai és tágabb kitekintésben délkelet-ázsiai migrációs trendekről ld. bővebben: Vörös, 2016.

6. ábra: Városi-vidéki lakosság arányának változása Kínában
Figure 6: Changes in the proportion of urban-rural population in China

Forrás/Source: <https://www.statista.com/statistics/278566/urban-and-rural-population-of-china/>

A hazautalt összeg felhasználása azonban általában csak az alapvető ellátások biztosítását fedezi, mint az alapfokú oktatás vagy az egészségügyi ellátások. A hazaküldött pénzek másik felhasználási módja a mezőgazdasági befektetés, mint például a vetőmag, műtrágya vásárlása. Láthatóan azonban ezek a befektetések nem képesek pótolni a városba távozott munkaerőt. A kormány, felmérve a helyzetet a fejletlenebb régiókban, a mezőgazdaságot sújtó adókat eltörölte.

Az előregedő társadalomban, a vidéken élő idős emberek aránya is egyre magasabb lesz, ezért a vidék felzárkózása még lehetetlenebbnek tűnik. Tovább nehezíti a helyzetet, hogy amennyiben a migráns munkavállalók több ideig maradnak a városban a szoros családi kötelék meggyengülhet és a családi támogatás, mértéke is csökkenhet. A helyzettel az államnak kell foglalkoznia és elkerülhetlenné válik a nyugdíjrendszer kiépítése a vidéki szegényebb régiókban is.

A kínai kormány hosszú távú célja a vidék és város közötti aránytalanság csökkentése, amelynek egy másik módja, a vidék célzott támogatása. A kormányzat a jelenlegi munkanélküliség ellen-súlyozására a belső keresletet generálja a nagymértékű infrastruktúra beruházásokon keresztül. Központilag szervezett hatalmas városok és városrészek épülnek fel. Az elmúlt néhány évtizedben a beruházások következtében hozzávetőlegesen 64 millió lakás épült fel, amelyek jelenleg üresen állnak. A beruházások nem kizárólag lakásokat családi házakat jelentenek, hanem az ezekhez kapcsolódó közintézményeket, parkokat, bevásárlóközpontokat, irodaházakat, sportközpontokat, stb. Átlagosan évente 20 ilyen város, városrész épül fel. (VÖRÖS Z., 2014) A már említett „szellemvárosoknak” nevezhető beruházásokat a kínai vezetés nem a gyors megtérülés érdekében építteti, hanem a munkaerőpiac és az építőipar fellendítéséért, továbbá a gazdaság sebességben tartásáért.

3.2. Munkanélküliség vagy munkaerőhiány?

Az előbbiekből adódik a kérdés, hogy van-e munkanélküliség Kínában? Kína a munkavállalással kapcsolatosan két alapvető kihívással néz szembe. Rövid távon a munkanélküliség, hosszabb távon azonban a munkaerőhiány jelenthet nehézséget.

2016-ban a munkanélküliségi ráta 4,05% volt. A hivatalos adatok azonban pontatlanok, mivel nem veszik figyelembe az összes munkavállalót, kizárólag a csak a hukou-val rendelkező városi lakosság adatait tartalmazzák. Az ideiglenesen városban tartózkodó migránsok számát, azaz a 2015-ös adatok szerint 253 millió állampolgárt a statisztika figyelmen kívül hagyja miközben a munkanélküliség ezeket a munkavállalókat fokozottabban érinti. A tényleges munkanélküliség feltehetően eléri a 8-10%-ot is.

7. ábra: Munkanélküliek számának változása 2013 júliusa és 2016 júliusa között

Figure 7: Change in the number of unemployed between July 2013 and January 2018

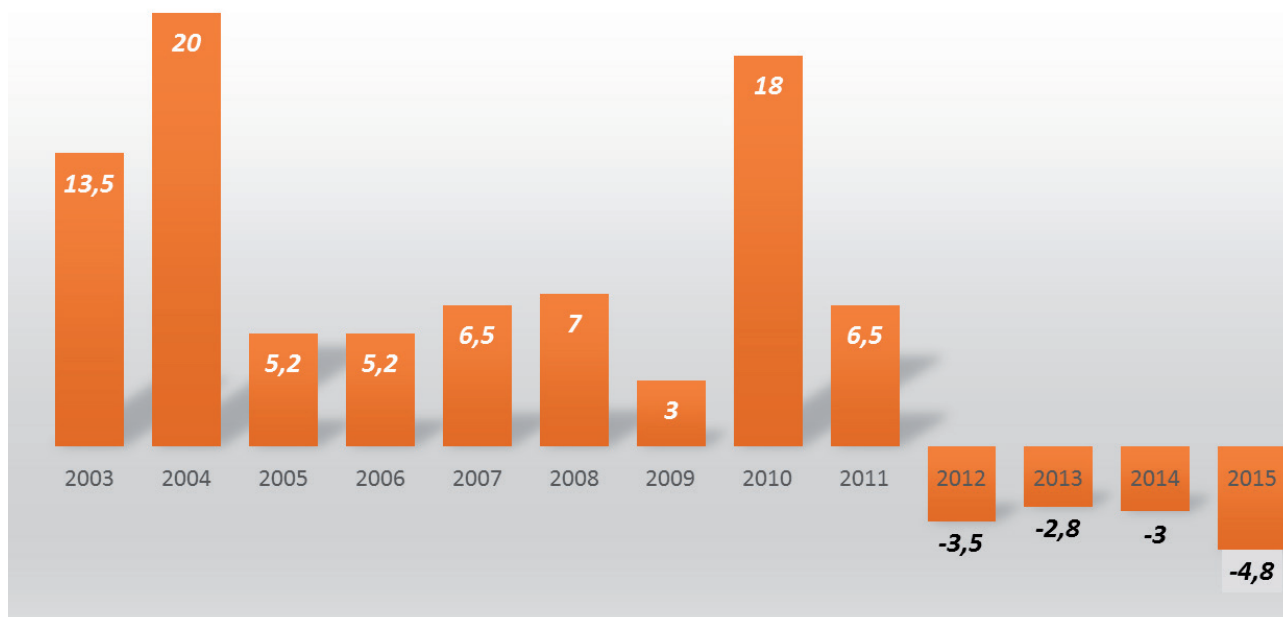

Forrás/Source: <https://hu.tradingeconomics.com/china/unemployment-rate>

A hosszabb távú még jelentősebb probléma oka azonban demográfiai, a társadalom előregedése, amelynek következtében a munkaerő állomány zsugorodik és az elkövetkezendő néhány éven belül munkaerőhiánnyal fog az ország szembenézni.

8. ábra: Kína munkaerő csökkenése 2003-2015 (M)

Figure 8: China's Labor Reduction 2003-2015 (M)

Forrás/Source: Saphiro, J., 2016

2015-ben az elmúlt 30 évben először csökkent a városokba érkező migráns munkaerő száma, valamint újra visszament a munkavállaló vidékre amiatt, hogy a városban nem talált munkát. A munkavállalók számának csökkenése következtében hosszú távon a bérek emelkednek, magasabb lesz az infláció mértéke, amely eredményeként Kína ezen a területen el fogja veszíteni versenyelőnyét.

A pekingi vezetés a folyamat megakadályozására megemelte a nyugdíjkorhatárt, de mindezen intézkedés ellenére várhatóan az elkövetkezendő 10 évben a 15-24 évesek száma további 38 millió fővel csökkenni fog.

4. NYUGDÍJRENDSZER ÉS A SZÜKSÉGES REFORMOK

Megvizsgálva a rendelkezésünkre álló statisztikákat, láthatjuk, hogy mind a születésszabályozás, mind a belső vándorlás további problémákat szül az ország amúgy is elöregedő társadalmában.

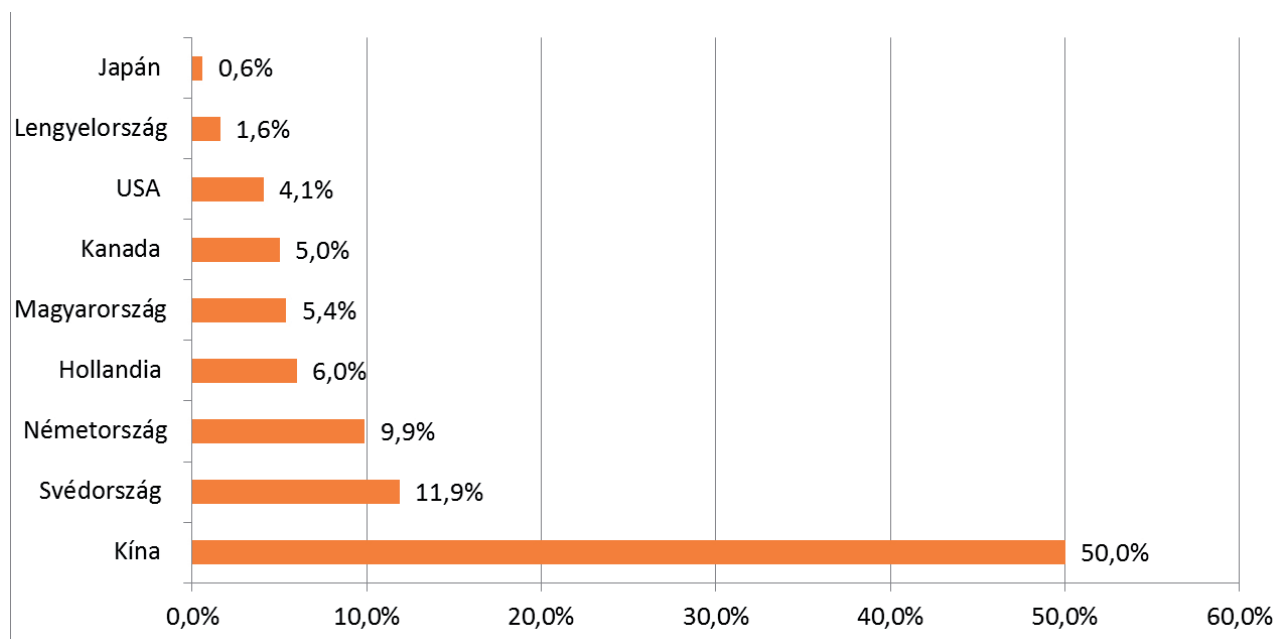
Az ENSZ előrejelzése alapján Kína népessége 2020 és 2040 között fogja elérni a csúcspontot, majd ezt követően indul csökkenésnek.¹⁴ A kínai vezetés számára a népesség csökkenése korántsem kedvezőtlen fejlemény, hiszen a születésszabályozás is e céllal került bevezetésre, hozzájárulva ezáltal a globális túlnépesedés enyhüléséhez, növelve ezzel az országon belüli egy főre eső GDP-t, s ezzel a kínaiak átlagos jövedelmét.

Kezdetben a kínai nyugdíjrendszer önfinanszírozó volt és nem az állam biztosította a gondtalan nyugdíjas éveket, hanem az emberek személyes megtakarításai, avagy a család által nyújtott gondviselés ősi hagyománya. Az országban jellemzően 100 jüanból 50 jüant félretesznek az emberek. Természetesen ezt nem azért tehetik meg, mert olyan magas jövedelemmel bírnak, hogy másra már nem tudnák költeni bevételeiket, hanem azért mert Kínában fontosabb a megtakarítás, mint a fogyasztás.

¹⁴ <http://esa.un.org/unpd/wpp/country-profi les/pdf/156.pdf> (utolsó letöltés dátuma: 2018. február 25. 13:24)

9. ábra: A nettó jövedelemből megtakarított összeg aránya

Figure 9: The average savings rates by net income

Forrás/Source: <http://bankmonitor.hu/cikk/kinai-nyugdijas-akarok-lenni/>

A születésszabályozás és annak következményeként kialakult nőhiány problematikája csak még hangsúlyosabbá tette a fentebb hivatkozott „4-2-1 problémának” nevezett jelenséget. (HESKETH *et al.*, 2007:24-29) Bár Kínában elterjedtek a megtakarítások, a nyugdíjrendszer hiányosságait jól jellemzi, hogy 2006-os adat szerint a 60 évnél idősebb városiak 37 százalékának, a vidékiek 54 százalékának fő jövedelemforrása a családtagok által nyújtott támogatás volt, míg a 80 évnél idősebbek esetében 60, illetve 80% volt ez az arány. (JACKSON *et al.*) Ez pedig komoly terhet jelent az aktív korosztálynak. Ennek ellensúlyozására 2009-től egyre több tartományban és városban engedélyezték, hogy a két egyékből álló házaspárok két gyereket is vállalhassanak.

A 12. ötéves terv módosításának értelmében 2015-re minden vidéki és városi lakosra kiterjesztették a nyugdíjbiztosítást. „Az időskorúak ellátásának javítása azonban nem merül ki a nyugdíjjogosultság és a nyugdíjfizetés bevezetésével, hanem kiterjed az idősgondozás intézményrendszerének fejlesztésére is. Ez elsősorban azt jelenti, hogy az ország egészére kiterjesztik a rendszert, bevezetik a 65 év felettiek rendszeres orvosi felülvizsgálatát és az orvosi ellátások nyilvántartását.”¹⁵ Korábban ugyebár nem volt nyugdíjalap, így az állami alkalmazottak közvetlenül az államtól kapták nyugdíjukat, amelynek mértéke az utolsó havi fizetésük közel 90%-a volt.¹⁶ A 2015-ös reformok életbelépését követően egyre több - főképp - állami alkalmazott kérte korai nyugdíjazását, tartva a fizetésük és nyugdíjuk csökkentésétől.

Az új rendszerben megpróbálták egységesíteni az egyes városokban, tartományokban alkalmazott nyugdíjrendszereket, és így végül a hárompilléres modell lépett életbe, amelyet a Világbank ajánlása révén dolgoztak ki. Az együttműködés az 1990-es évektől kezdődött, ahol mindkét fél rugalmas

¹⁵ http://index.hu/gazdasag/vilag/2011/08/19/kinai_felduzzasztja_nyugdijprogramjat/ (utolsó letöltés dátuma: 2018. február 25. 13:24)

¹⁶ <http://hungarian.cri.cn/1425/2015/01/21/129s180245.htm> (utolsó letöltés dátuma: 2018. február 25. 13:25)

hozzáállást tanúsított, így lehetett eredményes a reformok kialakítása. Az első pillér az alap öregségi biztosítás, amely további két részből állt. Az első lépcső a társadalmi alap, amelyet teljes mértékben a munkáltató fizet (a fizetés 20%-át), a második lépcső pedig a munkavállaló által fizetett egyéni számlák rendszere, amely a foglalkoztatott által kerül megfizetésre egy meghatározott mértékben (fizetés 8%-a). A második pillér a vállalati évjáradék rendszerét (EA), amely kötelező mind a munkáltató, mind a munkavállaló számára. Néhány vállalkozás önként vállalja, hogy biztosítja a munkavállalói nyugdíjszintjét. A harmadik pillér pedig a kiegészítő egyéni terveket jelenti, amelynek 12 szintje lehetséges. (Yu, L 2018) Az utóbbi pillér jelenti az ún. öngondoskodást, amely tekintettel a kínai jövedelmi viszonyokra és arra, hogy adókedvezményekkel nem támogatják, azaz ösztönzik az aktív korúakat ennek fizetésére, jelenleg nem számottevő mértékű.

A nyugdíjalapok körüli visszaélések, korrupciós botrányok továbbá erősen megrendítették az emberek bizalmát a rendszerben és annak hosszú távú életképességében. Nem beszélve arról, hogy a belső migráció újabb problémákat okozott mind a befizetések, mind kiosztások tekintetében. A nyugdíjrendszer vizsgálatakor számolnunk kell a lefedettség problémájával, hiszen nagyon sokan nem vesznek részt a rendszerben, hiszen nem vonzó számukra a nyugdíjalap, avagy adminisztratív szempontok miatt nem vehetnek részt, mivel vidéken kerültek bejegisztrálásra és illegálisan tartózkodnak a városokban. A másik fontos kérdés pedig a pénzügyi rendszer lefedettségére irányul, hiszen egy nem tőkésített felosztó-kirovó rendszerből tért át egy tőkésített hárompilléres modellre, ahol teljesítenie kellett a nyugdíjfizetési kötelezettségeit olyan munkások felé, akik nem járultak hozzá a rendszer tőkésítéséhez, miközben fedezettel kell rendelkeznie a jövőben esedékessé váló nyugdíjak fizetésére is.

A nyugdíj kérdéskör komplex és reális elemzése érdekében mindenképp meg kell vizsgálni az implicit nyugdíjtartozás (*implicit pension debt, IPD*) mértékét, annak emelkedő mivoltát és a GDP-hez való viszonyát.

Jun Ma, a Deutsche Bank munkatársának és a Fan Zhai, a Kínai Pénzügyi Minisztérium munkatársának 2001-es tanulmányában számol be egy számítógépes szimuláció eredményeiről, miszerint ha az akkori nyugdíjrendszer nem változik, úgy 2020-ra a nyugdíjadósság mértéke 170 billió RMB, mely 2050-re 550 billió RMB-re emelkedik majd (1995-ös áron). (MA, J. – ZHAI, F., 2001:6)

A bekövetkezett változások tükrében, 2016-ban Lijian Wang tanulmányában a költség módszerrel elemzett kínai nyugdíjrendszert és annak működését vizsgálva már azt állapítja meg, hogy az átlagos IPD 2013 és 2050 között várhatóan 39,404 milliárd yuan lesz, amelynek legmagasabb értékét 2022-re becsüli 185.053 milliárd yuan értékben. (WANG, L., 2016)

Az 1990-es évek elején (1994) az IPD/GDP értéke 46-69%, míg a 90-es évek végén (1998) már 94%-ról olvashattunk a Világbank elemzéseiben. (WANG, Y. – XU, D. – WANG, Z. – ZHAI, F., 2001) 2007-ben sem számítottak pozitívabb jövőképre, hiszen a „magánszektorban tevékenykedő közgazdászok és a Világbank becslései szerint a kínai kormány által felhalmozott „nettó implicit nyugdíjtartozás” felszökhet a GDP 75–110 százalékos hányadára”.¹⁷ Ennek oka pedig a gyorsan öregedő társadalom és a korábban már ismertetett munkaerő állomány zsugorodásában volt keresendő, amely kifejtette

¹⁷ <http://www.vg.hu/velemeney/a-kina-i-nepesseg-eloregedesenek-kovetkezhemenyei-156612> (utolsó letöltés dátuma: 2018. február 25. 13:44)

hatását az adóbevételekre, nyugdíjra és az egészségügyre fordítandó kiadásokra. A negatív változások hatása pedig érzékelhető a fiskális politikában is, további bonyodalmakat okozva ezzel az államnak.

5. ÖSSZEGZÉS

A 21. század elejére Kína felgyorsult gazdasági növekedésének nemcsak pozitív hozadékai, de jelentős hátráltató tényezők is egyre jobban kirajzolódnak. A növekedés belső feltételeinek jelentősége mindenén túlmutat és a jelenlegi helyzet elemzése aggasztó folyamatokra világít rá, amelyek komolyan megkérdőjelezik a világon egyedülálló kapitalista rendszerrel ötvözött, kommunista ország stabilitását. Egyre komolyabb a társadalmi feszültség, sem regionális, sem szociális egyenlőségről nem beszélhetünk. A csaknem 1,4 milliárd főnyi lakosság egy része élelmiszer- és energiaellátási gondokkal küzd. A pénzközvetítői rendszer alulfejlett, a vállalati finanszírozás romlik, magas a kintlévőségek aránya. A gazdaságban jelentős az állami tulajdon aránya, amely az osztalékok kifizetése nélkül, alacsony hatékonysággal valósítja meg a beruházásokat. Ugyanakkor a csökkenő ütemű gazdasági növekedés pedig a szükségletek további növekedését vetíti előre, ami hosszú távon komoly kihívást jelent az ország számára.

Az egyenlőtlen népességeloszlás és a lakosság méretéből fakadó problémáknak köszönhetően, Kínának cselekednie kell és folyamatos monitoring alatt kell tartania a bevezetett reformokat. Látva a csökkenő születési számokat, az egyre növekvő inaktív lakosságszám mellett, mindenképp orvosolnia kell a nyugdíjrendszerben felmerülő hiányokat, hiszen a növekvő adóterhek és járulékok ronthatják a gazdaság versenyképességét, ez által az ország gazdasági mutatóit. Alternatív megoldásként felmerült a nyugdíjkorhatár kitolása is, azonban ezt a lakosság nem feltétlenül támogatja. Mindenképp megoldandó feladatként a város-vidék eltéréseit kell csökkenteni és lehetőséget adni a belső népességvándorlásra, vagy pedig elegendő munkahelyet teremteni és megfelelő nyugdíjat biztosítani a peremterületeken élő lakosságnak. Megoldás lehet a nem regisztrált lakosság munkába vonása, hiszen ez által a nyugdíjalap befizetései is nőnének, csökkentve annak deficitese állapotát. Természetesen a folyamatot árnyalja, hogy a lakosság „eltitkolt” hányada az oktatási rendszerből is kimaradt, és megfelelő szociális védőhálózattal – egészségügyi ellátás – sem rendelkezik.

Pozitívan értékelendő, hogy a Kínai Népköztársaság nem csupán „felfigyelt” a reformok szükségességére, hanem megtette a kezdeti lépéseket az 1978-ban meghirdetett reform és nyitás politikájának a bevezetésével, többek között a nyugdíjrendszerben bevezetett módosításokkal és a születésszabályozási politika enyhítésével, jelezve ezzel, nyitott a változásokra és keresi a megoldást. Azonban éppen a közeli jövőre vonatkozóan akad bőven teendő. Ne felejtsük, az elöregedő társadalom nem negatív dolog, hanem egy népességfejlődési tendencia, amely újszerű kihívásokat jelent. A reformok előmozdítása Kínában nem könnyű folyamat, hiszen közel 1,4 milliárd ember életét érintik. Talán a folyamat könnyebbik részén már túl van a társadalom, azonban mernie kell továbblépni és lendületesen haladni, hiszen a kezdeti nehézségek után folytatni szükséges a reformok kiteljesítését.

A XVIII. Pártkongresszuson kitűzött célok értelmében 2020-ra kiegyensúlyozott, „szerény” jóléti társadalmat kell kialakítaniuk, amelyhez társul az egészséges és fenntartható gazdasági fejlődés és az ún. „Kínai Álom” megvalósítása, azaz a nemzet megújulása. A reformok elmélyítésére felállított terv több mint 330 reformintézkedést tartalmaz, amely 15 területre kiterjed, így a gazdaság, politika,

társadalom területére is. Ezek megvalósításához azonban mindenképp követniük kell a stratégiai elgondolást, miszerint csak a fejlődés hozhat javulást. (Xi, J., 2017)

Barnóczki Zsuzsa, doktorandusz
Pécsi Tudományegyetem Földtudományok Doktori Iskola
zsbarnoczki@gmail.com

dr. Kante Awa, Humánpolitikai és kommunikációs főosztályvezető
GIRO Zrt.
kante.awa@mail.giro.hu

Szentirmai Éva, doktorandusz
Pécsi Tudományegyetem Földtudományok Doktori Iskola
szentirmaie@gmail.com

Dr. habil Tarrósy István, egyetemi docens, központvezető
PTE BTK Politikatudományi és Nemzetközi Tanulmányok Tanszék
tarrosy.istvan@pte.hu

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BANISTER, J. - BLOOM, D. E. and ROSENBERG, L. , 2010: Population Aging and Economic Growth in China, Harvard Initiative for Global Health on the Global Demography of Aging Working Paper No. 53. elérhető a https://www.hsph.harvard.edu/program-on-the-global-demography-of-aging/WorkingPapers/2010/PGDA_WP_53.pdf oldalon (letöltés ideje: 2016. 11.03.)
- CHAN, K. W., 2013: Internal migration. In NESS, I. – BELLWOOD, P.: The Encyclopedia of Global Migration. Blackwell publishing.
- FONG, V. L., 2002: China's one-child policy and the empowerment of urban daughters. American Anthropologist, Vol.104, No. 4. pp. 1098-1109.
- HESKETH-LI-ZHU, I. m., 1174; Mu MIAN: 4-2-1 Phenomenon: New Partnership Explores Aging in China, Social Impact 2007. tél, 24–29.
- HUANG, P. – ZHAN, Sh., 2008: Migrant Workers' Remittances and Rural Development in China. In DEWIND, J. – HOLDAWAY, J. (eds.): Migration and Development within and across Borders: Research and Policy Perspectives on Internal and International Migration. International Organization for Migration, 221–245.
- JACKSON, R. – Nakashima, K. – Howe, N. I. m., 14.
- XI, J., 2017: Kína kormányzásáról, Antall József Tudásközpont, 3-23, 73-126, 115-118.
- JORDÁN Gy. 2010: A kínai nyugdíjrendszer reformja, Grotius, A Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Tanulmányok Intézetének Tudományos Folyóirata, 13. és 22-23. oldal (http://www.grotius.hu/doc/pub/TNJVEV/2010_21_jordan_gyula_a_kinai_nyugdigrendszer_reformja.pdf)

- KAJDI L., 2013: Belföldi vándorlási folyamatok Kínában, *Demográfia*, 56. Évf. 1. Szám, 65-82.
- LAUTERPACHT, E., GREENWOOD, C. J., 1999: *International Law Reports*, Volume 114, International Law Reports Set. Cambridge University Press, 394. o ISBN 0521642442, 9780521642446
- MA, J. – ZHAI, F., 2001: Financing China's pension reform, 6. oldal
- MA, L., 2018: Investigation of Key Problems and Future Development of China's Endowment, *Humanities and Social Sciences* 2018; 6(3): 97-102 (elérhető: <http://article.hssjournal.org/pdf/10.11648.j.hss.20180603.12.pdf>) (utolsó letöltés ideje: 2018.09.09. 23:09)
- MURPHY, R., 2006: Domestic Migrant Remittances in China: Distribution, Channels and Livelihoods. International Organization for Migration
- Ray BROOKS and Ran TAO: China's Labor Market Performance and Challenges (November 2003). IMF Working Paper, 2003
- QUANBAO, J. – SÁNCHEZ – BARRICARTE, J. J., 2011: The 4-2-1 family structure in China: a survival analysis based on life tables, *European Journal of Ageing* (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5547295/>)
- SALÁT G., 2012: Demográfiai folyamatok Kínában. Kommentár 2012/1.
- SAPHIRO, J. 2016: The Truth About Unemployment in China Geopolitical Futures, www.geopoliticalfutures.com
- SUN, L., 2018: Rural Urban Migration and Policy Intervention in China: Migrant Workers' Coping Strategies pp. 59. (elérhető: https://books.google.hu/books?hl=hu&lr=&id=nS9iDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR5&dq=migrant+workers'+remittances+amounted+in+China&ots=BFsMLyM_5u&sig=S2PvTgV3khWuiIc6sn5XKQDkWY4&redir_esc=y#v=onepage&q=%20remittances%20amounted%20in%20China&f=false) (utolsó letöltés ideje: 2018.09.09. 22:14)
- TÁLAS B., 2009: Kína társadalmi-gazdasági fejlődésének távlatai 2030-ig. In: INOTAI, András – JUHÁSZ, Ottó (szerk.): A változó Kína. Budapest, Akadémiai Kiadó. pp. 71–166.
- VÉRTESY L., 2016: Asszonynak szülni kötelesség, lánynak szülni dicsőség? Ésszel az észszerűtlenségben – Aktuális társadalmi problémák viselkedési közgazdaságtani megközelítésben – Deli Gergely szerkesztette, Jogállam és Igazság Nonprofit Kft., 50. oldal (http://alapjogokert.hu/wp-content/uploads/2016/11/%C3%89sszel_az_%C3%A9szszer%C5%B1tlens%C3%A9gben.pdf)
- VÖRÖS Z., 2014: Belső migráció és szellemvárosok Kínában. *Modern Geográfia* 2014/IV. Pp 39-50.
- VÖRÖS Z., 2016: Migrációs trendek Kínában és Délkelet-Ázsiában. In: TARRÓSY, István – GLIED, Viktor – VÖRÖS, Zoltán (szerk.): Migráció a 21. században. Pécs, Publikon Kiadó. pp. 165–185.
- WANG, L., 2016: Actuarial model and its application for implicit pension debt in China, *Chaos, Solitons & Fractals*, Volume 89, August 2016, pages 224 – 227
- WANG, Y. – XU, D. – WANG, Z. – ZHAI, F., 2001: Implicit Pension Debt, Transition Cost, Options, and Impact of China's Pension Reform, A Computable General Equilibrium Analysis, Policy Research Working Paper 2555 (<http://documents.worldbank.org/curated/en/864901468748479311/pdf/multi0page.pdf>)
- YU, L., 2018: A Comparison of LTC System between China and Japan – A Simulation for China to introduce Japan-Style LTCI (elérhető: http://www.cirje.e.u-tokyo.ac.jp/research/workshops/micro/micropaper17/micro0206_master2.pdf) (utolsó letöltés ideje: 2018.09.09. 21:42)

- ZHAO, L. – LIU, S. – ZHANG, W., 2018: New Trends in Internal Migration in China: Profiles of the New-generation Migrants, *China & World Economy*, 18 – 41., Vol. 26, No. 1, 2018
<http://www.census.gov/popclock/> (utolsó letöltés ideje: 2018. február 25. 19:43)
<http://www.china.org.cn/english/features/china/203730.htm> (utolsó letöltés ideje: 2018. február 25. 19:43)
<https://www.cnsnews.com/news/article/penny-starr/state-dept-human-rights-report-estimated-23-million-abortions-china-last> (utolsó letöltés: 2018. március 3. 13:30)
http://www.ksh.hu/szamlap/barangol_cn.html (utolsó letöltés ideje: 2018. február 25. 19:43)
<http://ofi.hu/130-millios-megava-ros-epul-pekings-korul> (utolsó letöltés ideje: 2018. február 25. 19:43)
<http://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.FE.IN?locations=CN> (utolsó letöltés ideje: 2018. február 25. 19:43)
<http://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.MA.IN?locations=CN> (utolsó letöltés ideje: 2018. február 25. 19:43)
<http://www.reuters.com/article/us-china-labour-retirement-idUSKCN0W1077> (utolsó letöltés ideje: 2018. február 25. 19:44)
UN World Population Prospects, the 2010 Revision, <http://esa.un.org/unpd/wpp/country-profiles/pdf/156.pdf> (utolsó letöltés ideje: 2018. február 25. 19:44)
http://index.hu/gazdasag/vilag/2011/08/19/kina_felduzzasztja_nyugdijprogramjat/ (utolsó letöltés ideje: 2018. február 25. 19:44)
<http://hungarian.cri.cn/1425/2015/01/21/129s180245.htm> (utolsó letöltés ideje: 2018. február 25. 19:44)
<http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2016/indexeh.htm> (utolsó letöltés: 2018. március 3. 13:31) <http://www.un.org/esa/population/publications/abortion/profiles.htm> (utolsó letöltés: 2018. március 3. 13:29)
<http://www.vg.hu/velemenya-kinai-nepesseg-eloregedesenek-kovetkezhemenyei-156612> (utolsó letöltés ideje: 2018. február 25. 19:44)